

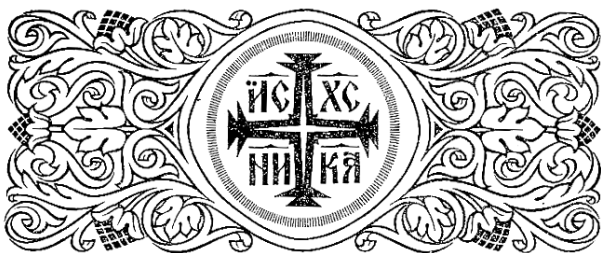
Українська Греко-Католицька Церква
Патріарша літургійна комісія

2014

При підтримці
благодійної організації Renovabis

Літургія Церкви

Христос ПОСЕРЕД НАС Церковні таїнства



«Сповідя Бога і людини у Святих таїнствах виявляється в тому, що Бог відкривається в любові, дарує людині свою благодать, своє життя, а людина у вірі приймає цей дар і в любові відповідає на нього. Спасіння людини полягає саме в тому, що вона стає здатною у Христі любити так, як Христос полюбив нас (пор. Йо. 13, 34). Відкриваючись на дар благодаті, людина повністю віддається волі Божій, щоб зростати у вірі, надії та любові аж до “міри повного зросту повноти Христа” (Еф. 4, 13)»

*Катехизм УГКЦ
«Христос – наша Пасха»*





Таїнства – це літургійні обряди, які продовжують таїнство присутності спасительного промислу Ісуса Христа і діють в Його Церкві через Святого Духа. Сам термін «таїнство» (з гр. «містеріон») насправді має досить широке значення як у писаннях Нового Завіту, так і в святоотцівській літературі першого тисячоліття. Зазвичай, воно не означає чогось закритого і невідомого, навпаки, воно передбачає зацікавлення і прагнення розуміння того, що відбувається. Візантійські літургійні книги, говорячи про таїнства, не вживають терміна «містеріон», а радше використовують його для означення євхаристійного богослужіння чи таїнств Тіла і Крові. Святі Отці, говорячи про таїнства, найперше мали на увазі Воплочення Сина Божого. Як і у випадку євхаристійної літургії таїнства є передусім дією Христа у церкві, навіть якщо об'єктом цієї дії є одна особа. У більшості таїнств візантійської традиції це видно вже зі самого літургійного обряду: священик при звершенні таїнства говорить не від своєї особи, а вказуючи на дію Христа, внаслідок якої раб Божий «хрещасться», «причащається» і т. д. Особливо виразно дія Господа

при звершуванні таїнств представлена у чині рукоположення диякона:

«Сам, Владико, цього слугу Твого ... сповни приходом Твого святого і животворного Духа всякої віри, любови, сили і святости, бо не від покладення моїх рук, але завдяки наявності багатих Твоїх щедрот дається благодать тим, що в Тебе достойні».

Зазвичай, внаслідок богословського вчення латинської схоластики, яке свого часу також прийняли східні літургійні традиції, прийнято говорити про сім святих таїнств, хоча і дотепер існують «класичні» літургійні традиції, які вважають число сім символічним числом. У візантійській традиції це число почало використовуватись не швидше XIII століття.

З огляду на роль конкретних таїнств у житті церкви, їх можна поділити на три підгрупи: а) таїнства християнського втаємничення, б) таїнства оздоровлення і в) таїнства стану або служіння.





Таїнства християнського втаємничення

Таїнствами, через які людина стає членом Христової церкви, є Хрещення, Миропомазання та Євхаристія. У східних церквах цих три таїнства звершують як одне, натомість у традиції римокатолицької церкви вони розділені у часі і залежать від фізичної і душевної зрілості тих, хто їх приймає.

Таїнство **ХРЕЩЕННЯ** уділяється людині через потрійне її занурення (саме так перекладається грецьке слово «баптісма» на означення хрещення) у воду із словами «Хрещається раб/раба Божа (ім'я) в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа. Амінь». Сучасному чинові хрещення у літургійних книгах візантійської традиції передують молитви при народженні у восьмий та сороковий день, а також екзорцизми – обряд вигнання злого духа, відречення від сатани і з'єднання

з Христом. Через воду Хрещення, яка «освячується силою, діянням, і зшестям Святого Духа», й отримує «благодать ізбавління і благословення Йорданове» вірний стає «сином світла і наслідником вічних благ», приймаючи її як купіль відродження. Він приймає її як купіль відродження, яка подає йому відпущення гріхів і стає для нього одежею нетління. Через відродження у таїнстві Хрещення у християнині «зображається сам Христос», а сам він насаджується як парость істини у святій соборній і апостольській Церкві христовій, для дозрівання у благочесті і для прослави Пресвятої Тройці.

Святим миром, що його патріарх освячує у Великий четвер, священник дає охрещеному «печать дару Святого Духа» (див. Еф. 4, 30), щоб новопросвіщенний був повний Духа і все життя служив у духовних подвигах перед Богом і для ближнього. Таїнство Миропомазання уділяється християнинові, щоб «силою, діянням, благодаттю і зшестям Пресвятого Духа, помазанням всесвятого і вседовершуючого мира, він дозрів в досконалу людину в міру росту повноти Христової». Іншими словами, щоб, отримавши дар Духа Святого, християнин у Його силі міг протистояти злomu, творити добро, ісповідувати свою віру у Христа, таким чином являючи Його світові.

Таїнство **ЄВХАРИСТІЇ**, яке завершує обряд християнського втаємничення, є виявом спільності людини з Христом та з

Його Тілом – Церквою. Воно звершується під час Божественної Літургії. Воно звершується під час Божественної Літургії – богослужіння, на якому відбувається таїнство переміни хліба і вина у Тіло і Кров Христа, а також причастя вірних у цьому таїнстві. Для всіх літургійних традицій Божественна Літургія є центральним богослужінням. Це, однак, абсолютно не означає, що євхаристія є якимось «супербогослужінням», яке може замінити всі інші виміри життя церкви. Центральність євхаристії полягає передусім, як на це вказує сама її назва, на подячному вимірі християнського богослужіння. Християнин, свідомий благодіяння Божого, яке полягає у тому, що Він віддав свого Сина на смерть задля життя світу, дякує Богові, беручи участь у подячній вечері Христа, яка поєднує у собі цілість історії спасіння від її початків і аж до есхатологічного завершення. Суть таїнства Євхаристії полягає у тому, щоб таїнство Тіла і Крові Христа «були причасникам на тверезість душі, на відпущення гріхів, на спільноту зі Святим Духом, на повноту царства небесного, на сміливість перед Тобою, не на суд і не в осудження». Достойно причастившись Тіла і Крові Христа вірні «мають Христа, що живе в їх серцях, і стають храмом Святого Духа».

Літургійне богослужіння, оскільки воно є якісним виміром, перевершує час і дає можливість поєднання всіх членів церковної спільноти, незалежно від часу і простору, в єдине таїнственне Тіло Христа.



Таїнства оздоровлення

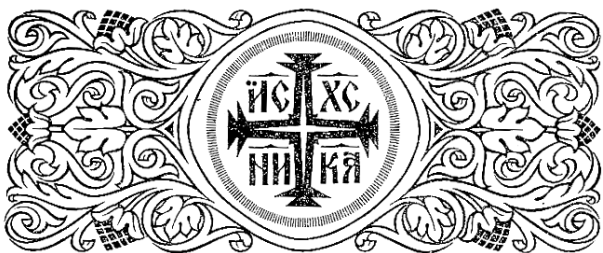
Таїнствами оздоровлення у переліку святих таїнств є Покаяння та Єлеопомазання передусім тому, що їх завданням є зцілити людину від її духовної чи фізичної хвороби.

Під таїнством **ПОКАЯННЯ** сучасна літургійна традиція розуміє насамперед особисту сповідь конкретного члена церкви перед священиком чи єпископом, після якої відбувається відпущення гріхів, часто із накладанням певного «надолуження» за гріх – епітимії або покути. Таїнство покаяння пройшло досить довгий шлях до того, щоб увійти в перелік семи церковних таїнств. У візантійському обряді воно з'являється не раніше XIII століття. Рання церква знала не лише особисту сповідь. Із джерел відомо, що інші покаянні практики могли служити як можливості звільнення від гріхів. Інколи вони поєднувались із прощаннями до святих місць і участю в особли-

вих обрядах, які там відбувалися (напр. у Єрусалимі IV століття відпущення гріхів можна було отримати ввійшовши в освячені води Йордану), або вони могли поєднуватись із обрядами богослужінь добового кола (наприклад, е етіопській традиції практично до XIII століття існував обряд визнання гріхів над кадилом, яке відтак приносили як вечірню жертву у складі вечірнього богослужіння).

Заохочення до молитви із помазанням тіла олією присутні вже у Новому Завіті (*див. Як. 5, 14*). Церква слідує цьому заохоченню апостола Якова і возносить молитви із вірою в те, що Господь, якщо на це буде Його воля, зцілить вірного члена церкви. У візантійській традиції цей обряд називається **ЄЛЕОСВЯЧЕННЯМ**, а також соборуванням, оскільки його чин передбачає участь семи священників (символ повноти молитви церкви).

Під впливом середньовічного римокатолицького богослов'я витворилася практика уділяти таїнство Єлеопомазання лише у випадках дуже важких (практично смертельних) хвороб, внаслідок чого це таїнство називали «останнім помазанням». Таке ставлення до цього таїнства подекуди вплинуло також на літургійну свідомість східної церкви. Однак літургійні молитви Чину єлеопомазання ставлять акцент на іншому: вони сповнені надії на зцілення християнина, а не на його легку смерть



Таїнства стану або служіння

Третя група церковних таїнств включає таїнства вінчання і рукоположення.

Таїнство **ВІНЧАННЯ** належить до найважливіших церковних таїнств. Усвідомлюючи велике покликання таїнства подружжя – бути образом єдності любові Христа і Церкви, – церква завжди наголошувала на його нерозривності. Подружжя нерозривне не внаслідок збереження зв'язку між двома людьми, а тому, що цих двоє людей взяли на себе відповідальність своєю любов'ю свідчити про любов Христа.

Тема таїнственної іконічності любові Христової, висловлена у Посланні апостола Павла до Ефесян – читанню, яке у багатьох християнських обрядах належить до чину вінчання і розвивається також в інших його частинах. Зокрема, у тропарях, які вірні співають під час обведення

подругів навколо тетраподу ми чуємо:

«Святії мученики, ви славно страждали і вінчалися, тож моліться до Господа, щоб спаслися душі наші» (*тропар, глас 7*).

Що насправді означає цей текст? Грецькі слова, перекладені українською як «мученики» та «страждали» насправді не так наголошують на муках і стражданнях, як на свідченні. Мученик — свідок Христа у цьому світі, все його життя є свідченням любові Христа, навіть якщо вид її — хресні страждання і смерть. Ціль нашого нашого свідчення — вінчання Христом, визнання нашого свідчення достойним царської похвали.

Покладаючи молодятм вінці на голови, церква визнає їх достойними царської похвали за їхнє свідчення любові та за їхню зрілість бути іконою любові Христа та церкви.

У візантійській літургійній традиції таїнство подружжя обов'язково повинне супроводжуватися благословенням священика. На відміну від римо-католицького розуміння здійснення подружжя, за яким Христос через взаємне визнання подругами згоди на спільне життя у Його любові, уділяє їм таїнство Подружжя, у церквах візантійської традиції подружжя творить Христос через благословення священика. Тому присутність священика на чині вінчання є обов'язковою.

Церква не лише благословляє своїх вірних бути свідками любові Христової, вона також із вдячністю молиться

за них упродовж усього їхнього життя, виділяючи зокрема спільно прожиті 25 та 50 років. Не лише для подругів, а й для церкви важливими є це свідчення любові. Ось як ці дні позначені у літургійній молитві:

«Господи Боже наш, Ти з-поміж народів Церкву, як Діву чисту, заручив зі собою. Благослови і збережи в смиренності і єдності рабів Твоїх цих, як Ти зволив охоронити їх від часу їх шлюбу аж до цього дня; сповни всі їх добрі бажання, вилий на них як милосердний багаті Твої милості і щедроти, обдаруй їх довгим віком у здоров'ї і дай їм успіх у всіх їх добродіях. Бо Ти милостивий і чоловіколюбець Бог єси, і Тобі належить усяка слава, честь і поклонення, Отцю, і Сину, і Святому Духові, нині і повсякчас, і на віки віків».

Подібним до подружжя є також таїнство **Рукоположення**. Як і подружжя воно передусім є іконою Христового служіння і предстояння у молитву перед престолом небесного Отця. Особливо видимою іконічність священничого служіння є в особі єпископа.

Рукоположення єпископа, священника та диякона відбувається у поєднанні із чином Божественної Літургії. Сама літургія церков візантійської традиції вказує на особливості літургійного служіння відповідного сану місцем, у якому відбувається обряд рукоположення. Так, єпископське рукоположення

відбувається перед читанням Євангелія, вказуючи таким чином на основне завдання єпископа – служіння Слово. Пресвітерське рукоположення відбувається перед анафорою, що є вказівкою на освячуючий вимір священничого служіння, натомість дияконське рукоположення відбувається перед причастям, як образ їх майбутнього служіння при трапезі Господній.

Окрім цих трьох ступенів священства, як підготовчі до них існують т. зв. «нижчі свячення» – читця, співця і піддиякона. Чини поставлення читця, співця і піддиякона відбуваються поза чином Божественної Літургії, вказуючи на їхню допоміжну функцію у священничому служінні церкви.

